

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN ASETUS RAKENNUSTEN VESI- JA VIEMÄRILAITTEIS- TOISTA ANNETUN YMPÄRISTÖMINISTERIÖN ASETUKSEN MUUTTAMISESTA

Pääasiallinen sisältö

Asetusehdotuksella esitetään muutettavaksi ympäristöministeriön asetusta rakennusten vesi- ja viemärlaitteistoista. Asetus annettaisiin maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 117 c §:n 3 momentin nojalla. Ehdotettavilla muutoksilla osaltaan toimeenpannaan uudelleenlaadittu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2020/2184 ihmisten käyttöön tarkoitetun veden laadusta (jäljempänä *juomavesidirektiivi*)¹. Asetusmuutokset koskevat rakennusten vesilaitteistossa käytettävien rakennustuotteiden yleisiä hygieniavaatimuksia.

Muutokset on toteutettu virkatyönä.

Asetus tulisi voimaan 1.1.2023.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020L2184&from=FI>

SISÄLLYS

Pääasiallinen sisältö.....	1
1 Asetuksenantovaltuus	3
2 Asian tausta	3
2.1 Juomavesidirektiivi	3
2.2 Talousveden tuotantoketjun riskinarviointi	3
2.3 Veden kanssa kosketuksissa olevat materiaalit ja tuotteet	3
2.4 Komission täytäntöönpanosäädökset	5
2.5 Legionella-infektiot.....	6
3 Asian valmistelu.....	6
4 Nykytila ja sen arviointi	7
4.1 Maankäyttö- ja rakennuslainsäädäntö.....	7
4.2 Rakennusten vesilaitteistojen suunnittelu ja rakentaminen.....	8
4.3 Rakennusten vesilaitteistoissa käytettävien tuotteiden tuotehyväksyntä	9
4.4 Rakennustuotteiden markkinavalvonta	11
5 Pääasialliset vaikutukset.....	11
5.1 Taloudelliset vaikutukset.....	11
5.2 Vaikutus viranomaisen toimintaan.....	12
5.3 Ympäristövaikutukset.....	13
5.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	13
6 Lausuntopalaute.....	14
8 Laintarkastus.....	14
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	15
8 Voimaantulo	15

1 Asetuksenantovaltuus

Asetus annettaisiin maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 117 c §:n 3 momentin nojalla, jonka mukaan ympäristöministeriön asetuksella voidaan antaa uuden rakennuksen rakentamista, rakennuksen korjaus- ja muutostyötä sekä rakennuksen käyttötarkoituksen muutosta varten tarvittavia tarkempia säännöksiä rakennukselta edellytettävistä terveellisyyteen liittyvistä fysikaalisista, kemiallisista ja mikrobiologisista olosuhteista, taloteknisistä järjestelmistä ja laitteistoista sekä rakennustuotteista.

2 Asian tausta

2.1 Juomavesidirektiivi

Juomavesidirektiivi on annettu 16.12.2020 EU:n toiminnasta annetun sopimuksen (SEUT) 192 artiklan 1 kohdan nojalla ja se on tullut voimaan 12.1.2021. Direktiivi on saatettava osaksi kansallista oikeusjärjestystä kahden vuoden sisällä sen voimaantulosta eli direktiivin täytäntöönpanon määräpäivä on 12.1.2023. Direktiivi on niin sanottu vähimmäisvaatimusdirektiivi, eli kansallisesti voidaan antaa direktiiviä tiukempia säännöksiä.

Juomavesidirektiivissä säädetään ihmisten käyttöön tarkoitetun veden laadun turvaamisesta vedentuotantoketjun riskienhallinnalla, hygieenisistä vaatimuksista talousveden kanssa kosketuksissa oleville materiaaleille ja tuotteille, vedenkäyttäjille annettavasta tiedosta veden laadusta ja muista vesihuoltolaitoksen toimintaa kuvaavista tunnusluvuista, veden saatavuuden varmistamisesta etenkin heikompiosaisille ja haavoittuville väestöryhmille sekä uusista seurattavista talousveden laadun muuttujista.

2.2 Talousveden tuotantoketjun riskinarviointi

Direktiivin yhtenä keskeisenä tavoitteena on talousveden (juomaveden) terveydellisen laadun turvaaminen talousveden laatuvaatimusten ja riskienhallinnan keinoin. Riskinarvioinnissa ja riskienhallinnassa on otettava huomioon koko vedentuotanto- ja vedenjakelujärjestelmä raakaveden muodostumisalueelta veden käyttäjän hanaan asti. Riskiperusteinen lähestymistapa on todettu yleisesti tehokkaaksi tavaksi ehkäistä ennalta talousveden laatuun liittyviä häiriöitä. Ehdotuksen taustalla on Maailman terveysjärjestön (WHO) vuonna 2004 julkaisema vedenturvallisuus-suunnitelma -malli (englanniksi Water Safety Plan, *WSP*), jonka mukaan talousveden laatuun vaikuttavat vaarat tunnistetaan, niihin liittyvät riskit arvioidaan ja riskeille määritellään hallintakeinot koko vedentuotantoketjussa. Vedentuotantoketjuun kuuluvat talousvedeksi valmistettavan raakaveden laatu ja siihen vaikuttavat tekijät, veden otto, vedenkäsittely, veden varastointi ja jakelu vesijohtoverkostossa sekä kiinteistöjen vesilaitteistoista aiheutuvat riskit.

2.3 Veden kanssa kosketuksissa olevat materiaalit ja tuotteet

Veden tuotantoketjussa veden kanssa kosketuksissa olevat tuotteet, kuten vesijohdot, liittimet ja muut putkiyhteet ja niissä käytettävät tiivisteet, sekä tuotteissa käytetyt materiaalit voivat heikentää talousveden laatua ja aiheuttaa haittaa ihmisten terveydelle. Talousveden kanssa kosketuksissa olevien materiaalien ja tuotteiden EU:n laajuista harmonisoitua tuotehyväksyntämenettelyä (englanniksi European Acceptance Scheme; *EAS*) alettiin valmistella vuonna 1999 ihmisten käyttöön tarkoitetun veden laadusta annetun neuvoston direktiivin 98/83/EY (vanha juomavesidirektiivi), ja rakennusalan tuotteita koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä annetun neuvoston direktiivin 89/106/ETY (rakennustuotedirektiivi) pohjalta.

Direktiivissä 98/83/EY asetettiin oikeudelliset puitteet, joiden tavoitteena oli suojella ihmisten terveyttä ihmisten käyttöön tarkoitetun veden saastumisesta aiheutuvilta haitallisilta vaikutuksilta varmistamalla terveellinen ja puhdas

vesi. Uudella juomavesidirektiivillä on sama tavoite, ja sillä parannetaan tällaisen veden saatavuutta kaikkialla unionissa. Tämän vaatimuksen saavuttamiseksi tulee unionin tasolla vahvistaa ne vähimmäisvaatimukset, jotka kyseiseen käyttöön tarkoitetun veden on täytettävä, ja jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että ihmisten käyttöön tarkoitettu vesi ei sisällä pieneliöitä tai loisia tai mitään aineita sellaisina määrinä tai pitoisuuksina, joista tietyissä tapauksissa voi olla vaaraa ihmisten terveydelle, ja että se täyttää mainitut vähimmäisvaatimukset. Uuden juomavesidirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäävät luontaiset kivennäisvedet jotka kuuluvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/54/EY² soveltamisalaan, sekä lääkinnälliseen tarkoitukseen käytettävät vedet jotka kuuluvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/83/EY³ soveltamisalaan. Direktiivissä 2009/54/EY käsitellään kuitenkin sekä kivennäisvesiä että lähdevesiä, ja niistä ainoastaan kivennäisvedet jäävät tämän direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Kun kyseessä on myyntiin tarkoitettu pulloitettu tai säiliöihin pakattu taikka elintarviketeollisuudessa tai elintarvikkeiden valmistuksessa tai käsittelyssä käytetty ihmisten käyttöön tarkoitettu vesi, tällaisen veden tulee noudattaa uusittua direktiiviä vaatimustenmukaisuuden määrittelykohtaan, eli hanaan saakka.

Jäsenvaltioissa on käytössä kansallisia vaatimuksia ja tuotehyväksyntöjä koskien juomaveden käsittelyä, laitteiden ja materiaalien laadun varmistamista, koska direktiivin 98/83/EY säännöksillä ei onnistuttu luomaan yhdenmukaisia hygieniavaatimuksia ihmisen käyttöön tarkoitetun veden kanssa kosketuksissa oleville tuotteille. Näiden kansallisten tuotehyväksyntöjen vaatimukset ovat vaihdelleet jäsenvaltioiden välillä, ja tämän vuoksi valmistajien on ollut myös vaikeaa ja kallista markkinoida tuotteitaan kaikkialla unionissa, ja myös jäsenvaltioille aiheutuu kustannuksia. Lisäksi kuluttajien ja veden toimittajien on vaikea tietää, ovatko tuotteet terveystvaatimusten mukaisia. Vahvistamalla tässä direktiivissä yhdenmukaiset vähimmäisvaatimukset ihmisten käyttöön tarkoitetun veden kanssa kosketuksiin joutuville materiaaleille, edistetään terveyden suojelun yhtenäisen tason saavuttamista kaikkialla unionissa ja parannetaan sisämarkkinoiden toimintaa. Tämän lisäksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2019/1020⁴ (*markkinavalvonta-asetus*) vahvistetaan tuotteille yleinen unionin laajuinen markkinavalvontamekanismi sen varmistamiseksi, että unionin markkinoilla asetetaan saataville ainoastaan vaatimustenmukaisia tuotteita, jotka täyttävät ne vaatimukset, joilla taataan sellaisten yleisten etujen suojelun korkea taso, kuten terveys ja turvallisuus yleisesti, työterveys ja -turvallisuus, kuluttajansuoja, ympäristönsuojelu ja yleinen turvallisuus.

Uusittu juomavesidirektiivi asettaa täsmällisemmät hygieniavaatimukset materiaaleille, joita on tarkoitus käyttää ihmisten käyttöön tarkoitetun veden vedenottoon, käsittelyyn, varastointiin tai jakeluun uusissa laitteistoasennuksissa tai nykyisissä laitteistoissa, kun on kyse korjaustöistä tai laitteistojen uusimisesta. Vaatimuksilla varmistetaan, että materiaalit eivät suoraan tai välillisesti vaaranna ihmisten terveyttä, vaikuta haitallisesti veden väriin, hajuun tai makuun, lisää mikrobien kasvua vedessä tai aiheuta vieraiden aineiden liukenemistä veteen suurempina määrinä kuin niiden käyttötarkoituksen mukaan on tarpeellista. Tämän saavuttamiseksi direktiivissä on asetettu materiaaleille erityiset hygieniavaatimukset.

EU:ssa sallittujen aineiden luettelot eli niin sanotut positiivilistat, ovat luetteloita lähtöaineista, koostumuksista tai ainesosista, joiden käyttö on materiaalityypistä (orgaaniset materiaalit, sementtiä ja metallia sisältävät materiaalit, emali, keramiikka ja muut epäorgaaniset materiaalit) riippuen sallittu materiaalien valmistuksessa, jotka joutuvat

² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/54/EY, annettu 18 päivänä kesäkuuta 2009, luontaisten kivennäisvesien hyödyntämisestä ja markkinoille saattamisesta ([EUVL L 164, 26.6.2009, s. 45](#)).

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/83/EY, annettu 6 päivänä marraskuuta 2001, ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevista yhteisön säännöistä ([EYVL L 311, 28.11.2001, s. 67](#)).

⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/1020, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, markkinavalvonnasta ja tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta sekä direktiivin 2004/42/EY ja asetusten (EY) N:o 765/2008 ja (EU) N:o 305/2011 muuttamisesta ([EUVL L 169, 25.6.2019, s. 1](#))

kosketuksiin talousveden kanssa. Näiden luetteloiden olisi tarvittaessa sisällettävä ehdot niiden käytölle ja siirtymien raja-arvot. Jotta lähtöaine, koostumus tai ainesosa voidaan lisätä EU:ssa sallittujen aineiden luetteloihin, olisi edellytettävä riskinarviointia lähtöaineesta, koostumuksesta tai ainesosasta itsestään sekä merkityksellisistä epäpuhauksista ja ennakoitavissa olevista reaktio- ja hajoamistuotteista aiotussa käyttötarkoituksessa. Hakijan tai kansallisen viranomaisen laatiman riskinarvioinnin olisi katettava terveysriskit, jotka aiheutuvat aineiden mahdollisista siirtymistä epäsuotuisimmista ennakoitavissa olevissa käyttöolosuhteissa sekä toksisuudesta. Riskinarvioinnin pohjalta EU:ssa sallittujen aineiden luetteloissa olisi tarvittaessa esitettävä lähtöaineen, koostumuksen tai ainesosan eritelmät ja lähtöaineen, koostumuksen tai ainesosan käyttörajoitukset, määrälliset rajoitukset tai siirtymien raja-arvot, mahdolliset epäpuhtaudet ja reaktiotuotteet tai ainesosat, jotta voidaan varmistaa ihmisten käyttöön tarkoitettun veden kanssa kosketuksissa olevassa tuotteessa käytettävän lopullisen materiaalin turvallisuus.

Juomavesidirektiivissä säädetyn mukaisesti Euroopan kemikaaliviraston (englanniksi European Chemicals Agency), jäljempänä *ECHA*, tehtävänä on laatia esitys komissiolle unionin ensimmäisistä positiivilistoista ja arvioida jäsenvaltioissa hyväksytyjen lähtöaineiden ja koostumusten riskinarvioinnit, joiden perusteella niiden käyttö on sallittua. ECHA:n esityksen perusteella komissio julkaisee positiivilistat viimeistään 12.1.2025. Kun positiivilistat on julkaistu, ECHA pitää luettelot ajan tasalla, arvioi kaikkien listoille lisättyjen nimikkeiden turvallisuuden niille tehtyjen ja ECHA:lle toimitettujen riskinarvioiden perusteella. ECHA arvioi myös positiivilistoille esitettävien uusien lähtöaineiden ja koostumusten riskinarviointien perusteella niiden hyväksyttävyyden positiivilistoille.

2.4 Komission täytäntöönpanosäädökset

Juomavesidirektiivissä on siirretty komissiolle valta antaa täytäntöönpanosäädöksiä talousveden kanssa kosketuksiin joutuvien materiaalien hygieniaa koskevista vähimmäisvaatimuksista, joissa vahvistetaan:

- testaus- ja hyväksymismenetelmät lähtöaineille, koostumuksille ja ainesosille, jotka sisällytetään EU:ssa sallittujen lähtöaineiden, koostumusten tai ainesosien luetteloihin, mukaan lukien aine- tai materiaalikohdattaiset siirtymien raja-arvot ja tieteelliset ennakoehdot (viimeistään 12.1.2024);
- luettelot EU:ssa sallituista lähtöaineista, koostumuksista tai ainesosista, joiden käyttö on sallittu talousveden kanssa kosketuksissa olevien materiaalien tai tuotteiden valmistuksessa, mukaan lukien tarvittaessa ehdot niiden käytölle ja siirtymien raja-arvot (viimeistään 12.1.2025);
- testaus- ja hyväksymismenettelyt ja -menetelmät lopullisille materiaaleille, joita käytetään tuotteessa, joka on valmistettu EU:ssa sallittujen aineiden luetteloihin merkityistä lähtöaineista, koostumuksista tai ainesosista (viimeistään 12.1.2024), mukaan lukien:
 - testiveteen siirtyneiden testattavien merkityksellisten aineiden ja muiden muuttujien, kuten sameuden, maun, hajun, värin, orgaanisen hiilen kokonaismäärän, odottamattomien aineiden päästöjen ja mikrobien kasvun lisääntymisen, tunnistaminen;
 - vaikutuksia veden laatuun mittaavat testausmenetelmät ottaen huomioon mahdolliset asiaankuuluvat eurooppalaiset standardit ja
- hyväksymis- ja hylkäysperusteet testituloksia varten, joissa otetaan huomioon muun muassa muuntokertoimet aineiden siirtymälle testiveteen hanasta arvioitaville tasoille, ja soveltamis- tai käyttöehdot, jos se on tarpeen.
- sellaisia aineita tai yhdisteitä, jotka aiheuttavat terveysperusteista huolta yleisölle tai tieteelliselle yhteisölle, kuten lääkkeitä, hormonaalisia haitta-aineita ja mikromuoveja, koskevan tarkkailulistan vahvistamiseksi ja saattamiseksi ajan tasalle.

kustannusvaikutukset. Rakennusten vesilaitteistoja käsiteltiin alatyöryhmissä 2) Kiinteistöjen vesijärjestelmien riskinarviointi ja 4) Talousveden kanssa kosketuksissa olevat materiaalit ja tuotteet sekä vedenkäyttökemikaalit ja suodatinaineet. Alatyöryhmissä ovat olleet toimialojen mukaan edustettuina keskeiset viranomaiset, järjestöt ja toiminnanharjoittajat.

Juomavesidirektiivin edellyttämistä lakimuutoksista on annettu hallituksen esitys HE 196/2022, jossa ehdotetaan muutettaviksi terveydensuojelulakia, vesihuoltolakia, ympäristönsuojelulakia sekä eräiden tuotteiden markkinavonnasta annettua lakia. Rakennusten vesilaitteistoja koskevat ehdotukset liittyvät talousveden kanssa kosketuksiin joutuvien materiaalien ja tuotteiden uusiin terveydensuojelulain nojalla säädettäviin hygieniiaa koskeviin vähimmäisvaatimuksiin. Niin sanottuina ensisijaisina tiloina käytettävien rakennusten omistajille lisättäisiin velvollisuus tehdä vesilaitteistoistaan riskinarviointi, jossa olisi huomioitava erityisesti *Legionella*-bakteerin esiintyvyys ja liijyn pitoisuus vedessä. Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hankkeet> (STM010:00/2021). Hallituksen esityksen käsittelytiedot ja asiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtioapaivaasia/Sivut/HE_196+2022.aspx.

4 Nykytila ja sen arviointi

4.1 Maankäyttö- ja rakennuslainsäädäntö

Maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) säädetään rakennusten suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon vaatimuksista. Lain 119 §:n nojalla rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava siitä että, rakennus suunnitellaan ja rakennetaan rakentamista koskevien säännösten ja määräysten sekä myönnetyn luvan mukaisesti. Rakennushankkeeseen ryhtyvällä on oltava hankkeen vaativuus huomioon ottaen riittävät edellytykset sen toteuttamiseen. Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava myös siitä, että rakennushankkeessa on kelpoisuusvaatimukset täyttävät suunnittelijat ja työnjohtajat ja että muillakin rakennushankkeessa toimivilla on heidän tehtäviensä vaativuus huomioon otettuna riittävä asiantuntemus ja ammattitaito. Suunnittelijat (120 a—c §) ja työnjohtajat (122 §, 122 a §) veloitetaan huolehtimaan siitä, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan rakentamista koskevien säännösten ja määräysten sekä hyvän rakentamistavan mukaisesti (117 §, 117 a—i §). Rakennustyön tarkastusasiakirjaan (150 f §) tulee dokumentoida rakennustyön aikaiset laadunvarmistustoimenpiteet, joita ovat esimerkiksi rakennustöiden tarkastukset ja rakennustuotteiden kelpoisuuden todentaminen. Rakennussuunnittelijan ja erityisalan suunnittelijoiden on laadittava omien suunnittelualojensa osalta sisältö rakennuksen käyttö- ja huolto-ohjeeseen. Käyttö- ja huolto-ohjeen tulee sisältää rakennuksen käyttötarkoitus ja rakennuksen ominaisuudet sekä rakennuksen ja sen rakennusosien ja laitteiden suunniteltu käyttöikä huomioon ottaen tarvittavat tiedot rakennuksen asianmukaista käyttöä ja kunnossapitovelvollisuudesta huolehtimista varten. Kunnan rakennusvalvontaviranomaisen tehtävänä on valvoa rakennustoimintaa sekä osaltaan huolehtia siitä, että rakentamisessa noudatetaan, mitä laissa tai sen nojalla säädetään tai määrätään (21 §, 124 §).

Maankäyttö- ja rakennuslaki sääntelee rakentamiselle asetettavia yleisiä vaatimuksia, ja sitä sovelletaan rakennusten rakennustuotteisiin. Maankäyttö- ja rakennuslaki sääntelee ainoastaan rakennusten vesilaitteistoissa käytettäviä tuotteita, eikä se näin ollen sisällä säännöksiä talousvettä toimittavien laitosten veden otossa, käsittelyssä, varastoinnissa tai jakelussa käytettävien tuotteiden osalta. Maankäyttö- ja rakennuslain säännökset liittyvät kuitenkin kiinteästi juomavesidirektiiviin, koska siinä säädetään rakennusten vesilaitteistojen terveydelle aiheutuvien riskien ehkäisemisestä ja riskienhallinnasta sekä rakennusten vesilaitteistoissa käytettävien rakennustuotteiden hygieniiaa

koskevista vähimmäisvaatimuksista ja tuotteiden markkinavalvonnasta. Osana tätä sääntelyä maankäyttö- ja rakennuslaki velvoittaa, että rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava siitä, että rakennus käyttötarkoituksensa ja ympäristöstä aiheutuvien olosuhteittensa edellyttämällä tavalla suunnitellaan ja rakennetaan siten, että se on terveellinen ja turvallinen (117 c §). Rakentamisessa on käytettävä tuotteita, joista ei niiden suunnitellun käyttöajan aikana aiheudu sisäilmaan, talousveteen eikä ympäristöön sellaisia päästöjä, joita ei voida pitää hyväksyttävänä, ja jotka ovat siten turvallisia eivätkä aiheuta haittaa terveydelle. Rakennuksen järjestelmien ja laitteistojen on sovellettava tarkoitukseensa, ja niiden on ylläpidettävä terveellisiä olosuhteita. Rakennuksen käyttöaikana sen omistajan on maankäyttö- ja rakennuslain 166 §:ssä säädetyn mukaisesti huolehdittava rakennuksen kunnossapidosta siten, että se täyttää jatkuvasti terveellisyyden, turvallisuuden ja käyttökelpoisuuden vaatimukset, eikä aiheuta ympäristöhaittaa tai rumenna ympäristöä.

Rakennustuotteet ovat kelpoisia rakentamisessa käytettäväksi silloin, kun ne täyttävät maankäyttö- ja rakennuslaissa tai sen nojalla säädetty olennaiset tekniset vaatimukset. Nämä tekniset vaatimukset koskevat rakenteiden lujuutta ja vakautta, paloturvallisuutta, terveellisyyttä, käyttöturvallisuutta, esteettömyyttä, meluntorjuntaa ja ääniolosuhteita sekä energiatehokkuutta. Rakennustuote ja sen vaatimukset määritellään maankäyttö- ja rakennuslain 152 §:ssä. Sen mukaan rakennustuotteen tulee olla turvallinen ja terveellinen sekä ominaisuuksiltaan sellainen, että rakennuskohde asianmukaisesti suunniteltuna ja rakennettuna täyttää laissa säädetty olennaiset tekniset vaatimukset tavanomaisella kunnossapidolla taloudellisesti perustellun käyttöajan ajan.

Juomavesidirektiivin täytäntöönpano ei edellytä muutoksia maankäyttö- ja rakennuslakiin, mutta sen nojalla annettuja ympäristöministeriön asetuksia on tarpeen muuttaa siten, että rakennuksen suunnittelu- ja rakennusvaiheeseen liittyviin säännöksiin sisällytetään direktiivin yleiset velvoitteet veden kanssa kosketuksiin joutuvien materiaalien hygieniaa koskevista vähimmäisvaatimuksista. Juomavesidirektiivin täytäntöönpanemiseksi muutettaisiin rakennusten vesi- ja viemäri-laitteistosta annettua ympäristöministeriön asetusta (1047/2017), jäljempänä *vesi- ja viemäri-laitteistoasetus*, sekä myöhemmässä vaiheessa tuoteryhmäkohtaisia olennaisten teknisten vaatimusten asetuksia ja niitä vastaavia tyyppihyväksyntäasetuksia.

4.2 Rakennusten vesilaitteistojen suunnittelu ja rakentaminen

Vesi- ja viemäri-laitteistoasetuksessa säädetään rakennusten vesi- ja viemäri-laitteistoja koskevista vaatimuksista. Suunnitteluvaiheessa pääsuunnittelijan, erityissuunnittelijan ja rakennussuunnittelijan on huolehdittava siitä, että rakennus täyttää käyttötarkoituksen mukaisesti vesi- ja viemäri-laitteistojen turvallisuuteen, terveellisyyteen, käyttövarmuuteen, kestävyYTEEN ja energiatehokkuuteen vaikuttavat vaatimukset. Suunnitelmista on käytävä ilmi laitteistoissa käytettävät osat, materiaalit ja tuotteet. Vesilaitteiston on oltava sellainen, että sillä torjutaan veden takaisinimeytymisestä sekä nesteiden ja kaasujen sisään tunkeutumisesta johtuva pilaantumisvaara. Kylmävesilaitteistossa olevan veden lämpötila saa olla enintään 20 celsiusastetta. Lämminvesilaitteistossa olevan veden lämpötilan on oltava vähintään 55 celsiusastetta, ja lämmintä vettä on saatava lämminvesikalusteesta 20 sekunnin kuluessa. Vesikalusteen on oltava käyttötarkoitukseensa sopiva, ja vesimäärän sekä lämpötilan säätöön tarkoitettujen käyttölaitteiden toimintojen ja liikesuuntien on oltava turvallisia. Vesilaitteistossa käytettävien materiaalien on sovellettava talousveden johtamiseen. Materiaaleista ei saa siirtyä veteen terveydelle vaarallisia aineita haitallisessa määrin, eikä niistä saa aiheuttaa veden laadun heikentymistä. Sammutusvesilaitteisto ei saa aiheuttaa terveydellistä tai muuta haittaa rakennuksen vesilaitteistolle tai sen toiminnalle, eikä siitä saa myöskään aiheutua takaisinvirtausta rakennuksen vesilaitteistoon. Erityisessä vesilaitteistossa voi tekniseen käyttöön johtaa muuta kuin talousvettä vain, jos laitteisto erotetaan talousvesilaitteistosta ilmapölyllä. Lisäksi erityisen vesilaitteiston jokaisessa vesipisteessä ja verkoston osassa on oltava selvä ja pysyvä merkintä, josta käy ilmi veden laatu ja käyttötarkoitus.

Vesi- ja viemärlaitteistoasetuksessa säädetään keskeisistä vesilaitteiston toimintakunnon varmistamisen toimenpiteistä, jotka tulee tehdä ennen vesilaitteiston käyttöönottoa. Vesilaitteisto on huuhdeltava talousvedellä, jotta mahdollinen lika ja irtoaines saadaan poistettua putkistosta. Jos on syytä epäillä, että vesilaitteisto on joutunut alttiiksi tautia aiheuttavien mikrobin tai muiden terveydelle vaarallisten tai haitallisten aineiden vaikutuksille, laitteisto on puhdistettava ja desinfioitava ennen sen käyttöönottoa. Vesilaitteiston tiiviys on varmistettava vesipainekokeella. Vesilaitteiston paine ja vesikalusteiden virtaamat sekä lämpimän käyttöveden kiertojohtoon virtaama on mitattava, säädettävä ja todettava suunnitelmien mukaisiksi. Erityisalan työnjohtajan on huolehdittava toimenpiteiden toteuttamisesta, ja rakennusvaiheen vastuuhenkilön on tehtävät niistä merkinnät rakennustyön tarkastusasiakirjaan.

Määräysten tavoitteena on ohjata rakennuksen vesi- ja viemärlaitteistojen suunnittelua ja rakentamista niin, että niiden käytöstä ei aiheudu terveydensuojelulaissa tarkoitettua terveyshaittaa eikä muutakaan haittaa laitteiston koko käyttöänsä aikana. Terveellisyyden ja turvallisuuden lisäksi suunnittelussa on otettava huomioon myös käyttövarmuus, kestävyys ja energiatehokkuus. Turvallisen ja käyttövarman vesi- ja viemärlaitteiston suunnittelussa tärkeitä tekijöitä ovat etenkin laite- ja materiaalivalinnat, tila- ja asennusratkaisut sekä huollon ja kunnossapidon mahdollisuus. Vaikka energiatehokkuus on otettava huomioon esimerkiksi tuote- ja järjestelmävalinnoissa, asennustavoissa ja laitteistojen eristämisisä, talousveden ja lämpimän käyttöveden lämpötiloista säädettyjen lämpötilavaatimusten on täyttyvä vesilaitteistoa käytettäessä. Rakennustuotteiden vaatimustenmukaisuudella ja tuotteiden yhteensopiavuudella on tärkeä merkitys myös laitteistojen kestävyydelle ja korroosion välttämiseksi.

Luvanvaraista rakentamista koskevien säädösten ennaltaehkäisevä merkitys ja riskienhallinta korostuvat, kun huomioidaan juomavesidirektiivin velvoitteet poistaa ja vähentää vesilaitteistoista aiheutuvia riskejä ihmisten terveydelle (*Legionella*-bakteeri, lyijy). Säädökset kattavat keskeiset seikat terveellisyyden ja turvallisuuden osalta, jolloin luvanvaraisessa rakentamisessa ei olisi tarvetta laatia erillistä vesilaitteiston riskinarviointia. Tällaista laatimisvelvoitetta ei asetukseen myöskään esitetä. Säädökset asettavat vähimmäistason vesilaitteistojen terveellisyyden ja turvallisuuden varmistamiseksi, joten niistä poikkeamisille olisi oltava hyvät perustelut. Maankäyttö- ja rakennuslain 175 §:n mukaisesti, kunnan rakennusvalvontaviranomainen voi myöntää rakennusluvan, kun kysymys on vähäisestä poikkeamisesta rakentamista koskevasta säännöksestä, määräyksestä, kiellosta tai muusta rajoituksesta. Vähäisen poikkeuksen edellytyksenä on, ettei poikkeaminen merkitse rakentamiselle asetettujen keskeisten vaatimusten syrjäytymistä. Lisäksi rakennusvalvontaviranomainen voi edellyttää laadunvarmistusselvitystä (121 a §), ulkopuolista tarkastusta (150 c §) ja erityismenettelyä (150 d §) maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetyn mukaisesti rakentamiselle säädettyjen vaatimusten toteutumisen varmistamiseksi.

4.3 Rakennusten vesilaitteistoissa käytettävien tuotteiden tuotehyväksyntä

Eräiden rakennustuotteiden tuotehyväksynnästä annettu laki (954/2012), jäljempänä *tuotehyväksyntälaki*, koskee menettelyitä, joilla todetaan, täyttääkö rakennustuote maankäyttö- ja rakennuslaissa tai sen nojalla säädetty olennaiset tekniset vaatimukset silloin, kun rakennustuote ei kuulu harmonisoidun tuotestandardin soveltamisalaan tai rakennustuotteelle ei ole eurooppalaista teknistä arviointia. Laki sisältää vapaaehtoiset kansalliset menettelyt rakennustuotteiden kelpoisuuden osoittamiseen. Tuotehyväksyntälain 4 §:n mukaan rakennustuotteella tarkoitetaan sellaista pysyvää rakennusosaa, rakennetta tai rakennuskohteeseen kiinteästi liittyvää tarviketta, tuotetta tai laitetta, jolle säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa tai sen nojalla olennaisia teknisiä vaatimuksia. Rakennustuote voi tarkoittaa myös edellä tarkoitettua tuotteen asentamista varten tarvittavaa osaa. Tuotehyväksyntälain 3 §:n mukaan rakennustuotteen kansallinen kelpoisuus voidaan todeta tyyppihyväksynnällä, varmennustodistuksella tai valmistuksen laadunvalvonnalla. Tuotehyväksyntälain 6 §:n 1 momentin mukaan rakennustuotteen kelpoisuus todetaan

tyyppihyväksynnällä, jos rakennustuote teknisiltä ominaisuuksiltaan vaikuttaa merkittävästi rakennuskohteen olennaisten teknisten vaatimusten täyttymiseen, rakennustuotetyyppeä käytetään laajasti tai jos tyyppihyväksynnällä voidaan yksinkertaistaa tai yhtenäistää rakennusvalvontaviranomaisen toimenpiteitä. Eräiden rakennustuotteiden tuotehyväksynnästä annettu ympäristöministeriön asetus (555/2013) tarkentaa tuotehyväksyntälakia. Asetuksessa säädetään tarkemmin muun muassa kansallisten hyväksymismenettelyjen hakemisesta, niitä koskevista päätöksistä, merkinnöistä ja valvonnasta.

Talousveden kanssa kosketuksessa oleville rakennustuotteille ei ole annettu eurooppalaisia harmonisoituja tuotes-tandardeja, joten tuotteiden olennaisten teknisten vaatimusten täyttymistä ei ole mahdollista todentaa rakennustuo-teasetuksen mukaisella CE-merkinnällä. Vesi- ja viemärlaitteistoasetuksessa ei ole yksityiskohtaisia vaatimuksia vesilaitteistoihin liittyville rakennustuotteille, joten ne on annettu tärkeimmiksi katsotuilta osiltaan erillisissä olen-naisten teknisten vaatimusten asetuksissa tuoteryhmäkohtaisesti. Koska CE-merkintä ei ole mahdollinen rakennuk-sen vesilaitteistoissa käytettäville rakennustuotteille, niiden olennaiset tekniset vaatimukset ja tuotehyväksyntä on määritelty kansallisesti tuotehyväksyntälain nojalla. Vesilaitteiston rakennustuotteiden osalta kansallinen tuotehy-väksyntämenettely on tyyppihyväksyntä. Rakennushankkeeseen ryhtyvän on selvitettävä rakennuspaikkakohtai-sesti, että rakennustuote täyttää sitä koskevat olennaiset tekniset vaatimukset, jos tuotteen kelpoisuutta ei ole muu-toin osoitettu. Rakennusvalvontaviranomainen voi velvoittaa hankkeeseen ryhtyvän osoittamaan, että rakennustuote täyttää sitä koskevat olennaiset tekniset vaatimukset, jos on syytä epäillä, että tuote ei niitä täytä. Rakennushank-keeseen ryhtyvä vastaa tästä aiheutuvista kustannuksista. Jos rakennustuote on hyväksytty Euroopan talousalueen jäsenmaassa tai Turkissa rakentamisessa käytettäväksi, hyväksynnän katsotaan antavan luotettavalla tavalla tietoa rakennustuotteen ominaisuuksista. Rakennushankkeeseen ryhtyvä voi käyttää näitä tietoja selvittäessään, onko ra-kennustuote maankäyttö- ja rakennuslaissa tai sen nojalla säädettyjen olennaisten teknisten vaatimusten mukainen.

Metalliosista veteen liukenevista aineista terveyden kannalta haitallisimpina pidetään lyijyä. Veteen liukenevan lyi-jyn määrää voidaan tarkastella 26 viikon pituisella liukenemiskokeella valmistusmateriaalista (esim. standardin SFS-EN 15664 mukaisesti), jolloin liuenneen lyijyn määrä voi olla enintään 5 mikrogrammaa litrassa ($\mu\text{g/l}$). Vaihtoehtoisesti veteen liukenevan lyijyn määrä voidaan testata 10 vuorokauden kokeella valmiista tuotteesta (esimer-kiksi pohjoismaisen tuoteohjeen NKB 4 mukaisella testillä), jolloin veteen liuenneen lyijyn määrä voi olla enintään 5 mikrogrammaa (μg).

Muoviputkien ja -liittimien kelpoisuuden arviointi perustuu raaka-aineen koostumustietoihin sekä kemiallisiin ja aistinvaraisiin tutkimuksiin. Testauksessa veteen liuenneiden orgaanisten yhdisteiden kokonaispitoisuus (englan-niksi Total organic carbon, TOC) ei saa ylittää migraatioarvoa 2,5 milligrammaa neliometriä kohti vuorokaudessa ($\text{mg/m}^2/\text{d}$). Riippumattoman testipaneelin on arvioitava tuotteesta veteen mahdollisesti siirtyneiden aineiden aiheut-tama virrehaju ja -maku kylmästä testivedestä aistinvaraisella tutkimuksella. Talousvesikäyttöön tarkoitettujen muoviputkien ja -liittimien yleiset terveellisyysvaatimukset sisältyvät elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutu-vista materiaaleista ja tarvikkeista ja direktiivien 80/509/EY ja 89/109/ETY kumoamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 1935/2004. Lisäksi muoviputkien ja -liittimien valmistuksessa käy-tettyjen raaka-aineiden tulee olla elintarvikkeiden kanssa kosketuksiin joutuvien muovisista materiaaleista ja tar-vikkeista annetun Euroopan komission asetuksen (EU) N:o 10/2011 liitteen 1 mukaisia.

Juomavesidirektiivin 11 artiklan 9 kohdan mukaan jäsenvaltioilla on oikeus pitää voimassa tai hyväksyä kansallisia toimenpiteitä erityisistä hygieniaa koskevista vähimmäisvaatimuksista materiaaleille, kunnes testaus- ja hyväksyn-tämenettelyjä ja -menetelmiä koskevat täytäntöönpanosäädökset hyväksytään, edellyttäen, että kyseiset toimenpi-teet täyttävät Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen määräykset. Tämän perusteella Suomessa säädetyt

kansalliset vaatimukset ja hyväksyntämenettelyt pysyisivät toistaiseksi voimassa siihen asti, kunnes komissio antaa jaksossa 2.4 kuvatut toimeenpanosäädökset.

4.4 Rakennustuotteiden markkinavalvonta

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, jäljempänä *Tukes*, toimii maankäyttö- ja rakennuslain 181 §:n mukaisesti rakennustuoteasetuksen sekä tuotehyväksyntälain soveltamisalaan kuuluvien rakennustuotteiden markkinavalvontaviranomaisena. Tukes huolehtii myös muiden rakennuskohteeseen pysyviksi osiksi liitettävien rakennustuotteiden markkinavalvonnasta silloin, kun rakennustuote voi vaikuttaa olennaisten teknisten vaatimusten täyttymiseen tai jos tuote aiheuttaa vakavan vaaran ihmisten terveydelle, turvallisuudelle, ympäristölle tai omaisuudelle. Maankäyttö- ja rakennuslain 181 §:ssä säädetään myös, että Tukes toimii markkinavalvontaviranomaisena myös tilanteissa, joissa on perusteltua syytä epäillä, että rakennustuote ei ole CE-merkinnän, tyyppihyväksynnän, varmennustodistuksen, valmistuksen laadunvalvonnan, muun vapaaehtoisen sertifiointin tai vastavuoroiseen tunnustamiseen liittyvän sertifiointin mukainen. Kunnan rakennusvalvontaviranomainen seuraa rakennustuotteiden käyttämistä, ja sen on ilmoitettava havaitsemistaan epäkohdista Tukesille.

5 Pääasialliset vaikutukset

5.1 Taloudelliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset kotitalouksiin

Asetusehdotuksen esittämät rakennustuotteiden vaatimukset, jotka koskevat rakennusten vesilaitteistoissa käytettävien materiaalien hygieniaa, ei arvioida aiheutuvan lisäkustannuksia uudis- tai korjausrakentamisessa kotitalouksille, koska niitä koskevat kulut voidaan katsoa olevan rakennushankkeiden kokonaiskustannuksiin nähden lähtökohtaisesti hyvin pieniä.

Taloudelliset vaikutukset yrityksiin

Asetusehdotuksen taloudellisista vaikutuksista yrityksiin keskeisimpiä ovat hallinnolliset kustannukset koskien materiaalien ja tuotteiden vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä ja testausta (75 prosenttia). Pienempiä kustannuskomponentteja ovat tuotteiden suunnittelu, tuotantoprosessit (15 prosenttia) ja yritysten tietoisuuden lisääminen (15 prosenttia). Valmistajien vuotuisen rasituksen kevennyspotentiaalin on arvioitu olevan kaikkien EU jäsenvaltioiden osalta 669 miljoonaa euroa olettaen, että juomaveden kanssa kosketuksissa olevat materiaalit tunnustetaan tulevaisuudessa täysin sisämarkkinoilla ilman esteitä.

Asetusehdotuksella voitaisiin olettaa olevan positiivisia taloudellisia vaikutuksia juomaveden kanssa kosketuksissa olevien materiaalien ja tuotteiden valmistajiin. Näiden valmistajien joukossa on monia pk-yrityksiä, ja koko asenusalaa hallitsevat pk-yritykset. Sertifiointien ja hyväksyntöjen, jotka muodostavat jopa 1–2 prosenttia yritysten liikevaihdosta, kustannusten oletetaan laskevan, jos tuotehyväksynät yhdenmukaistetaan. Asetusehdotuksella voitaisiin katsoa olevan myös positiivinen vaikutus EU:n sisäiseen kauppaan, kansallisten veden kanssa kosketuksissa olevien rakennustuotteiden hyväksymisjärjestelmien aiheuttamien kaupan esteiden poistuessa. Lisäksi ehdotus vähentäisi innovaation esteitä ja nopeuttaa pääsyä markkinoille, sillä tähänastiset hitaat ja monimutkaiset hyväksynät ovat estäneet yrityksiä kehittämästä uusia tuotteita ja lähestymästä uusia markkinoita.

Veden kanssa kosketuksissa olevien materiaalien uudet hygieeniset vaatimukset voivat kuitenkin aiheuttaa kustannuksia osalle tuotteiden valmistajista, riippuen yrityksen tuotevalikoimasta ja juomavesidirektiivin tuomista materiaaliuudistus- tai tuotantomenetelmätarpeista.

Keskeistä yrityksiin kohdistuvien taloudellisten vaikutusten osalta on se, että komission antaa täytäntöönpanosäädöksiä erityisten hygieniää koskevien vähimmäisvaatimusten asettamiseksi viimeistään 12 päivänä tammikuuta 2024 ja 2025 (artikla 2). Näin materiaalitestaus- ja hyväksyntämenettelyjen sekä sallittujen lähtöaineiden, koostumusten tai aineosia koskevan sääntelyn sisältöä ei ole vielä määritelty, ja vaikutuksia ei voida tarkasti vielä arvioida.

Taloudelliset vaikutukset kansantalouteen

Asetusehdotuksella ei katsota olevan merkittäviä vaikutuksia kansantalouteen.

5.2 Vaikutus viranomaisen toimintaan

Kunnan rakennusvalvontaviranomainen

Kunnan rakennusvalvontaviranomainen huolehtii maankäyttö- ja rakennuslain 21 §:n nojalla rakentamisen valvonnasta, johon kuuluu myös rakennusten vesilaitteistojen vaatimuksien valvonta niin uudis- kuin korjausrakentamisessakin. Juomavesidirektiivin mukaisten rakennustuotteiden hygieniavaatimusten valvontatehtävien ei katsottaisi olevan rakennusvalvontaviranomaiselle merkittävä lisätöy muiden suunnitelmien ja selvitysten läpikäynnin ohella, koska rakennuslupamenettely pysyy ennallaan, eikä siitä sinällään aiheutuisi lisäkustannuksia.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes)

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan Tukes valvoo rakennusten vesilaitteistoissa käytettävien tuotteiden ja tuoteryhmien teknisiä vaatimuksia maankäyttö- ja rakennuslain, tuotehyväksyntälain sekä tuoteryhmäkohtaisesti annettujen olennaisia teknisiä vaatimuksia ja tyyppihyväksyntää koskevien säännösten nojalla. Nykyisin kaikkien LVI-tuotteiden markkinavalvonnalle on resursoitu Tukesissa yksi henkilötyövuosi (1 htv), johon sisältyy myös sähkökaapelit, ilmanvaihto- ja viemärijärjestelmien tuotteet. Tukes on ilmoittanut, että pelkästään talousveden kanssa kosketuksissa olevien rakennustuotteiden valvontaresurssit ovat tällä hetkellä noin 0,3–0,4 henkilötyövuotta. Hallituksen esityksen laiksi terveydensuojelulain muuttamiseksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi mukaisesti, veden kanssa kosketuksissa olevien tuotteiden markkinavalvonta tulisi Tukesille uudeksi tehtäväksi, joka näin valvoisi rakennusten vesilaitteistoissa olevien tuotteiden terveellisyyttä koskevia vaatimuksia sekä sille uusia talousvettä toimittavien laitosten veden ottoon, käsittelyyn, varastointiin ja jakeluun liittyviä tuotteita terveydensuojelulain nojalla. Tuoteryhmät, joita näiden uusien vaatimusten valvonta koskisi, olisivat esimerkiksi vedenjakeluverkostossa käytettävät vesijohdot, liittimet ja muut putkiyhteet, niissä käytettävät tiivisteet sekä tuotteissa käytetyt materiaalit, jotka voivat heikentää talousveden laatua ja aiheuttaa haittaa ihmisten terveydelle. Valvottavien tuotteiden määrä kasvaisi merkittävästi, ja niitä koskevat hygieeniset vaatimukset laajenisivat huomattavasti ja näin markkinavalvontatehtävien hoitamisen arvioidaan aiheuttavan Tukesille kahden henkilötyövuoden (2 htv) suuruisen lisäresurssitarpeen. Tämä lisäresurssitarve veden kanssa kosketuksissa olevien rakennustuotteiden osalta sisältäisi mm. kenttävalvonnan, tuotteiden hankinnan ja testauksen, asiakirja- ja merkintävalvonnan, viestinnän, tiedottamisen ja neuvonnan, asiakaspalvelun, valmentavan valvonnan (yritysten opastus, ohjaus ja neuvonta), kansallisen sidosryhmä- ja viranomaisyhteistyön sekä EU-yhteistyön. Nämä lisäresurssitarpeet on käsitelty ja esitetty hallituksen esityksessä.

5.3 Ympäristövaikutukset

Ympäristötietoisuus, kestävän kehityksen vaatimukset sekä ilmastonmuutoksen torjuminen ovat keskeisiä näkökulmia myös rakennetussa ympäristössä. Nämä näkökulmat huomioidaan myös Euroopan unionin tasolla (European Green Deal).

Asetusehdotuksen sisältäminen toimenpiteiden voidaan katsoa sisältävän positiivisia ympäristövaikutuksia talousveden kanssa kosketuksissa olevien rakennusmateriaalien haitallisten aiheiden vähentyessä sekä metalli- että muovimateriaalien osalta, ja myös näin vaikuttavan epäpuhtauksien huuhtoutumiseen veden kiertokulkuun. Juomaveden pilaavien aineiden ja epäpuhtauksien määrien vähentäminen vaikuttaisi myönteisesti vesistöihin, vesiekosysteemiin ja eliöihin. Vesiekosysteemien ja niihin liittyvien ekosysteemien tilaan kohdistuvilla eduilla on myönteinen vaikutus myös biologiseen monimuotoisuuteen sekä ekosysteemien virkistysarvoon. Asetusehdotuksella voitaisiin näin katsoa olevan vaikutuksia ihmisten terveyteen talousveden kanssa kosketuksissa olevien rakennustuotteiden haitallisten päästöjen mahdollisesti vähentyessä.

5.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Ympäristöperusoikeudet

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Pykälän toisen momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Oikeus terveelliseen ympäristöön tarkoittaa muun muassa ympäristöstä terveydelle aiheutuvien riskien minimoimista. Talousveden laadun varmistaminen toteuttaa osaltaan kyseistä ympäristöperusoikeutta. Pykälässä säädetään yleisestä ympäristöön kohdistuvasta vastuusta, sekä asetetaan julkiselle vallalle toimintavelvoite koskien ympäristöä. Perustuslain 20 § vastaa aiempaa hallitusmuodon 14 a §:ää, jonka perusteluiden mukaan säännöksellä pyritään korostamaan luonnon ja muun ympäristön suojeluun liittyvän myös sellaisia arvoja, jotka eivät ole palautettavissa ihmisyyksilöiden oikeuksiksi. Tältä osin jokaisen velvollisuudet luontoa kohtaan voidaan ymmärtää joko luonnon itseisarvosta lähteviksi tai ilmaukseksi kaikille ihmisille jakamattomasti kuuluvasta oikeudesta. Tällaisen ihmisoikeuden subjekteina voidaan pitää myös tulevia ihmiskukupolvia. Ympäristöperusoikeus on keskeinen osa perusoikeusnormistoa ja näin osa Suomen perustuslakia,⁵ ja siinä korostuu julkisen vallan vastuu turvata jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä antaa mahdollisuus vaikuttaa ympäristöön koskevassa päätöksenteossa. Tämän julkisen vallan vastuun voidaan katsoa merkitsevän perustuslaillista toimeksiantoa ympäristölainsäädännön kehittämiseksi joka mahdollistaa yksilöiden vaikutusmahdollisuuksien laajentamisen heidän elinympäristöään koskevan päätöksenteon osalta (HE 309/1993 vp, s. 67/I, PeVL 38/1998 vp, s. 2/I), ja säännös vaikuttaa ensisijaisesti lainsäätäjän ja muiden norminantajien toimintaan (HE 309/1993 vp, s. 66/II). Myös korkein hallinto-oikeus on todennut (KHO 2002:86), että ympäristöperusoikeussäännös ohjaa osaltaan lainsoveltamista ja -tulkintaa. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan (PeVL 69/2018 vp) perustuslain 20 §:n säännös ilmaisee ihmisten kaikinpuolisen vastuun sellaisesta taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan lähtökohdasta, joka turvaa elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Eri tahojen yhteistyö ja lainsäädännön yhteensovittaminen edesauttavat ympäristöoikeuden toteutumista. Perustuslaissa ei sen sijaan turvata perusoikeutena nimenomaisesti oikeutta talousveden saantiin. Suomessa varastoituun veteen kohdistuu omistusoikeus ja pintavettä tai pohjavettä koskee vesi- tai maa-alueen omistajan valvintaoikeus vesilain (587/2011) nojalla. Vesihuolto turvataan lakisääteisellä vesivarojen ottamisen etusijajärjestyksellä, jossa veden ottaminen kiinteistökohtaista vesihuoltoa varten ja toissijaisesti paikkakunnan vesihuoltoa varten

⁵ Jukka Viljanen, Heta Heiskanen, Siina Raskulla, Timo Koivurova ja Leena Heinämäki. Miten ympäristöperusoikeus toteutuu. 2014.

ovat etusijalla muihin veden käyttötarpeisiin. Lisäksi kunnalla on vesihuoltolain (119/2001) nojalla velvollisuus huolehtia toimenpiteistä tarpeellisen vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi, jos suurehkon asukasjoukon tarve tai terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat.

Viime vuosikymmenen aikana kansainvälisessä oikeudessa on tunnustettu oikeus turvalliseen juomaveteen ja jätevesihuollon saatavuuteen. Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleiskokouksen päätöslauselmassa 64/292 tunnustetaan, että oikeus turvalliseen ja puhtaaseen juomaveteen ja jätevesihuoltoon on ihmisoikeus, joka on välttämätön ihmisarvoisen elämän ja kaikkien ihmisoikeuksien täysimääräisen toteuttamisen kannalta. Vuonna 2012 pidetyn YK:n kestävän kehityksen konferenssin päätösasiakirjassa valtioiden ja hallitusten päämiehet ja korkean tason edustajat sitoutuivat siihen, että turvallista juomavettä ja jätevesihuoltoa koskeva ihmisoikeus saatetaan vähitellen vimaan jäsenvaltioiden koko väestön osalta. Sitoumukset vahvistettiin uudelleen vuonna 2015, kun valtionpäämiehet sitoutuivat saavuttamaan vuoteen 2030 mennessä kestävän kehityksen ohjelman tavoitteen varmistaa turvallisen ja edullisen juomaveden saatavuus kaikille. Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselmassa 1693 (2009) todetaan, että veden saanti on tunnustettava ihmisten perusoikeudeksi, koska vesi on yksi maapallon keskeisistä luonnonvaroista, joka on yhteinen koko ihmiskunnalle. Eurooppalainen kansalaisaloite Right2Water ”Vesi on perusoikeus. Vesi kuuluu kaikille, se ei ole kaupallinen hyödyke” tavoittelee veden saannin turvaamista kaikille tunnustamalla, että vesi on perusoikeutena. Komissio on kansalaisaloitetta koskevassa tiedoksiannossaan COM (2014) 177 final todennut turvallisen juomaveden liittyvän erottamattomasti Euroopan unionin perusoikeuskirjassa todettuihin oikeuteen elää ja ihmisarvon kunnioittamiseen sekä riittävän elintason tarpeeseen.

Keskeistä ympäristöperusoikeuksien toteutumisen turvaamisessa on myös huomioida Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö, jossa on katsottu, että lainsäädännön tavoitteena tulisi olla yksilön oikeuksien toteutuminen tehokkaasti ja että lainsäädännöllä estetään näiden oikeuksien loukkaaminen. Perustuslain 20 §:n vaatimus perustuslaillisesta toimeksiannosta säätää lainsäädäntö toteuttamaan yksilön oikeutta terveelliseen ympäristöön voi katsoa liittyvä tähän tulkintaan keskeisesti. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on myös katsonut, että ympäristönsuojeluun liittyvissä tapauksissa ihmisoikeussopimuksen (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) 2 ja 8 artiklojen positiivisten toimintavelvoitteiden noudattaminen asettaa sopimusvaltioille velvollisuuden riittävästä sääntelystä ja viranomaisvalvonnasta. (Giacomelli v. Italia, 2.11.2006 ja Tătar v. Romania, 27.1.2009). Ehdotetulla asetuksella pyritäisiin siten toteuttamaan perustuslain 20 §:n asettamia velvoitteita turvata jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuuteen vaikuttaa ympäristöön koskevassa päätöksenteossa. Asetusehdotuksella huomioidaan myös luonnon itseisarvo ja tulevien sukupolvien oikeudet (HE 101/1998 vp, PeVL 38/1998 vp, s. 2).

6 Lausuntopalaute

Asetusehdotus oli lausunnolla x.x.2022–x.x.2022 välisen ajan lausuntopalvelu.fi-palvelussa. Ehdotuksesta on pyydetty lausunnot:

8 Laintarkastus

Asetusehdotus on tarkastettu oikeusministeriön lainvalmisteluosaston laintarkastusyksikössä.

7 Säännöskohtaiset perustelut

4 §. Veden laatu

Pykälän ensimmäisessä momentissa säädetään rakennuksen vesilaitteistoon johdettavaksi aiotun veden laadusta ja sen huomioimisesta laitteiston suunnittelussa. Ensimmäiseen momenttiin lisättäisiin viittaus terveydensuojelulakiin 763/1994, jossa säädetään talousveden laatuvaatimuksista.

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa talousveden laatuvaatimuksia ja valvontaa koskevasta lainsäädännöstä ja sen kehittämisestä Suomessa. Talousvettä koskevat säädökset ovat: 1) terveydensuojelulaki (763/1994), 2) terveydensuojeluasetus (1280/1994); 3) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annettu sosiaali- ja terveysministeriön asetus (1352/2015) (talousvesiasetus), ja 4) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annettu sosiaali- ja terveysministeriön asetus (401/2001) (pienien yksiköiden talousvesiasetus).

Pykälästä kumottaisiin toinen momentti, jossa on säädetty, että vesilaitteistosta otettava vesi ei saa vaarantaa terveyttä eikä vedessä saa olla maku- tai hajuhaittoja. Kyseinen asia tarkentuu juomavesidirektiivin myötä ja siitä säädettäisiin 5 §:ssä alla kuvaillun mukaisesti.

5 §. Suojaaminen terveydellisiltä vaaroilta ja muilta haitoilta

Pykälän toista momenttia muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin juomavesidirektiivin mukaiset hygieniaa koskevat yleiset vaatimukset vesilaitteistossa käytettäville rakennustuotteille.

Juomavesidirektiivin mukaisesti jäsenvaltioiden on varmistettava, että ihmisten käyttöön tarkoitettun veden vedenottoon, käsittelyyn, varastointiin tai jakeluun tarkoitetuissa uusissa laitteistoasennuksissa tai, kun on kyse korjauksista tai laitteistojen uusimisesta, nykyisissä laitteistoissa käytettäväksi suunnitellut materiaalit, jotka joutuvat kosketuksiin ihmisten käyttöön tarkoitettun veden kanssa, eivät:

- a) suoraan tai välillisesti vaaranna ihmisten terveyden suojelua direktiivissä säädetyllä tavalla;
- b) vaikuta haitallisesti veden väriin, hajuun tai makuun;
- c) lisää mikrobien kasvua;
- d) päästä veteen liukenemaan vieraita aineita suurempina määrinä kuin materiaalin käyttötarkoituksen mukaan on tarpeellista.

Juomavesidirektiivin toimeenpanosäädöksiä on kuvailtu kohdassa 2.4 *Komission täytäntöönpanosäädökset*. Tarkemmat säädökset hygieniaa koskevista vaatimuksista tulnaisiin antamaan jatkossa terveydensuojelulaille ja sen nojalla annettavilla asetuksilla, joita koskevat säädösmuutokset on käsitelty hallituksen esityksessä HE 196/2022.

8 Voimaantulo

Asetuksen ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2023. Asetuksen voimaan tullessa vireillä olevaan hankkeeseen sovelletaan tämän asetuksen voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Voimaantulon jälkeen vireille tulevalla hankkeella tarkoitetaan hanketta, jota koskeva maankäyttö- ja rakennuslain mukainen rakennuslupa- tai toimenpidelupahakemus on jätetty rakennusvalvontaan asetuksen voimaantulon jälkeen.